

Муниципалдыг бюджеттиг ниити өөредилге черин

Мөген-Бүрен ортумак ниити өөредилге школазы

МК-ның хуралынга

«Хынаан»

«Балылаан»

«Көрген» удуртукчузу

директорнун өөредилге

Мөген-Бүрен ортумак

талазы-биле удуртукчузу

школазының директору

Куулар Н.Х./

/Саая Ч.А./

/Комбу О.С./

«18» август 2024ч.

«18» сентябрь 2024ч



10-11 класска класстан дашкаар чорудар ажилдар

Харылзаалыг чугаа сайзырадылгазынга ажилчын программа

«Өг-бүле педагогиказы: тыва чоннуң үндезин кижизидилгези»

2024-2025 ч

10-11 класс

Кызыл-Хая-2024

Амгы уеле хой национал курунелер боттарынын шаандакы тоогулуг эрги аттарын,бурунгу огбелерден дамчып келген суу-чанчылдарын каттап этилип аныак оскенни чонунга домей овуу-дузулуг.ажы-чанынг,мозу-шынардыг кылдыр кижизилдеринче улут сагышты салып эгелзэн.

Бистин республикада байдал база ындыг. Утундуруп бар чыткан чанчылдарны этидип,оларгы чыып бижип,катап тургузуп турар.оларны ог-булеге,ооредилге черлеринин чада бурузунда ооредилге-кижизилдигелиг ажылга калбиа –биле ажыглап эгелзэн.

Бугу чыве ог-буледен эгелээр.Ада-нези,огбелери ажы-толдуу угу,дозу болурундан ангыда,урутларнын мозу-шынарын хевирлеп,оларнын угаан-медерелин сайзыралып,соо-домаан чечен-мерген,чедингир кылдыр ооредир болгай.Ычангаш ог-буле – уруглар кижизилдер эртемнин тыптып келгенинин эте ундзенин болуп,сайзырал,чадалар аайы-биле оон арга-дуржулгазы калбарып,нептереп эгелзэн болгаш амгы уеле база-ла хулээлгелерни кууседип турар.

Ажы-тол кижизилдеринге,урутун кижизиг болурунга ог-буленин салдары улуг деп чыве билдингир.Аныак оскеннин угаан-медерелинин база мага-бодунун быжып сайзыраар уезы 16-18 харлында оларга ог-буле,огбелер,аныак ог-буле,ажы-тол азыраардугайында билгилер эргежок чугулазын барымдалааш,школанын 10-11 класстарында «Ог-буле педагогиказы» деп эртемни ооредирин шийтирлзэн. Оон кол сорулгазы мындыг:

-оореникчилерге ада-огбелеринин,угун,доргул-торелдерин таныштырып,ындыг уткалыг кол билдиглерни бээри;

- Ог-буленин кижизидикчи салдары: не киж, ада киж;

- Огбелер, ада-не, ажы-тол,доргул-горел, ук-ызыгуур деп билишкннерни биллиндирер;

-ада-не,ха-дунма,ог-буле дугайында билгилерни,оларнын кижинин чуртталгазынга,салым-хуузунга дээштин,салдарын оореникчилер угаап , биллип шингээдири;

-оореникчилерни ажы-тол кижизилдеринин кол утказы-биле национал аажы-чанга ооредири;

-бо ооредилгелиг эртемнин дузазы-биле аныак оскенге тускай мозу-шынарын,овур-хевирни дурзулээри.элтеп чазаары болуп турар;

-база-ла бо эртемнин дузазы-биле ада-незинге, доргул-торелдеринге ынак боорун кижизилдери.Ылангыя кол сорулга – не кижиге ,кыс кижиге могойип,чалбарып,ону камгалап,карактап чоруур кылдыр кижизилдери;

-кол сорулганын бирээзи – устуку класстын оореникчилерин ог-буле чуртталгазынга белеткеп,ол дугайында делгеренгей билдиглерни бээри болур.

Ажыггаар литература:

1. Улусчу педагогика.- Тыванын ном улдурер чери,Кызыл,1995ч.
- 2.Казырыкпай Б.О.,Казырыкпай Б.Б.Эр чол.-Тыванын Ю.Ш.Кюнзегеш аттыг ном улдурер чери,Кызыл,2007 ч.
3. Казырыкпай Б.О.,Казырыкпай Б.Б.Кыстын булужу.-Тыванын Ю.Ш.Кюнзегеш аттыг ном улдурер чери,Кызыл,2007

10 класска ооренир класс шактарынын календарь-тематиктиг планы.

№	Ооренир теманын ады	Шагы	Ай-хуну	прим
1	Киирилле кезээ, Өг-бүлеледагогиказын өоренириниң амгы үедечугулазы.	1		
2	Өг-бүле – кижиниң ыдыктыг сүзүү.	1		
3	Өг-бүле – дээди сүзүк	1		
4	Өг-бүле педагогиказын эртемде туружу, сайзыралы	1		
5	Тыва улустун өг-бүле педагогиказы	1		
6	Я.А. Коменскийниң «Не школазы»	1		
7	Тыва Республиканың өөредилге черлеринге кижиниң сүзүүн болгаш мөзү-шынарын кижизидип сайзырадырының концепциязы.	1		
8	Өг-бүле педагогиказының сайзыралы	1		
9	Лев Толстойнун кижизидилгенниң 10дурүмнери	1		
10	Тыва өг-бүле педагогиказы: укталган дөстери, кол билгилери	1		
11	Г.Н.Волковтун кижизидилге дугайында үзел-бодаллары	1		
12	Чанчыл,ёзулал, ужу	1		
13	Амгы тыва өг-бүлелерде сагыттынып турар ужулар	1		
14	Өгбелер, ала-не, ажы-тол,лергул-төрел, ук-ызыгуур	1		
15	«Салгал ыязы»	1		
16	Өгбелер. Өгбелернин уругларга, ээлеринге хамаарылгазы, оларның кижизидилгеге, өг ажылынга киржилгези.	1		
17	Тыва чоннун төрелдежи чурттаар чанчылы	1		
18	Ие төрели база ала төрели	1		
19	Ук-ызыгуурнун кижизидилгеге саллары	1		
20	Өг-бүлениң кижизидилгичи саллары: не кижини, ала кижини	1		
21	Ие кижини – өг-бүлениң эгезин, оон үлегер-чижээ.	1		
22	Ала кижини – өг-бүлениң дөзүн, оон кижизидилгеге онзагай киржилгези, үлегери, саллары	1		
23	Ала-не, өгбелер мурнунга уругларның хүлээлселери, дузазы, арын-нууру.	1		
24	Тыванын сурагылыг чогаалчылары ава дугайында	1		
25	Телевилел: «Авамнын чагыллары»	1		
26	Телевилел: «Ачам холу»	1		
27	Өг-бүлеге уруглар кижизидилгезиниң сүзүктери	1		
28	Тыва өг-бүлениң бурун шагдан бээр сүзүктери	1		
29	«Чаш уруг, кижини – дээди сүзүк»	1		
30	Күш-ажыл – кижиниң сүзүү.	1		
31	Калыкшыл	1		
32	Кижиниң төрөөн чери (Ала-чурту)ыдыктыг.	1		
33	Бойдус – кижиниң сүзүү.	1		
34	Өг-бүле болгаш шажын-чүдүлге	1		